

שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו - פשטיה דקרא משמע דהאי עובדא דנחמיה בפני אתרחשסתא המלך היה דהוא דריוש בן אסתר שנבנה הבית בימיו אבל אי אפשר לומר כן דהא בשנת שיתא למלכות דריוש נבנה הבית כדכתיב ושיצא ביתא דנא ובסמוך מייתי לה והך עובדא דהכא בשנת עשרים הוה [דכבר היו ישראל בהשקט ובבטחה] ועוד דבסמוך פריך רב יוסף לר' אבהו דאמר מניסן מנינן למלכי ישראל א"כ קשו קראי אהדדי הוה ליה לאקשוויי מהאי קרא גופיה דשנת עשרים לחדש תשרי קא חשיב וצריך לפרש דהכי קאמר קרא שנת עשרים לארתחשסתא דהוא כורש ראשון של פקידת המלך דריוש הביא יין לפניו דהוא דריוש בן אסתר ומעשה הזה בשנה שלישית למלכותו כדכתיב (עזרא ד) באדין בטלת עבדת בית אלהא וגו' עד שנת תרתין לדריוש מלך פרס ובשנת שלש למלכו דבר נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורצת כדכתיב בעזרא והיא היתה שנת עשרים לכורש הראשון כדאי' במגילה פרק קמא (דף יא:) תלת דכורש וארביסר דאחשורוש ושתים דדריוש בן אסתר ובשלישית בקש נחמיה על בנין העיר ומיהו יש לפרש דקרא כפשטיה דבשנת שתיים לדריוש התחילו לבנות הבית ונגמר הבנין בשנת שש למלכותו ולא בנו חומת העיר ושעריה כי אם בנין בית המקדש לבדו והיו נתונים ברעה גדולה ובחרפה לפי שהעכו"ם שוללים אותם עד שנת עשרים לדריוש שבקש על חומת העיר עד שעלתה ארוכה לחומת ירושלים כדמוכחי קראי אך בבנין הבית לא נתעסקו שכבר היו בנוי:

מסכת מגילה דף טו/א

תניא אמר רבי יהושע בן קרחה מלאכי זה עזרא וחכמים אומרים מלאכי שמו אמר רב נחמן מסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא דכתיב בניאות מלאכי בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ומאן אפריש נשים נכריות עזרא דכתיב ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלוהינו ונושב נשים נכריות תנו רבנן ארבע נשים יפיפות היו בעולם שרה (ואביגיל רחב) [רחב

ספר מסילת ישרים - הקדמת הרב המחבר זצ"ל

וכו'. וכלל כל זה שינהג האדם כל מדותיו וכל מיני פעולותיו על פי היושר והמוסר. וכללו חכמינו ז"ל (אבות פ"ב) כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם, דהיינו: כל ההולך אל תכלית ההטבה האמיתית, דהיינו, שתולדתה חזוק התורה ותקון אחוות המדינות.

מסכת סנהדרין

מכדי, כל מילי דעזרא, נחמיה [בן חכליה] אמרינהו, ונחמיה בן חכליה מאי טעמא, לא איקרי ספרא על שמי? אמר רבי ירמיה בר אבא, מפני שהחזיק טובה לעצמו, שנאמר, (נחמיה ה) "זכרה לי אלהי לטובה". דוד נמי מימר אמר, (תהלים קו) "זכרני ה' ברצון עמך, פקדני בישועתך". דוד, רחמי הוא דקבעי.

מסכת ערכין דף לב/ב

בר יוסי אמרה דתניא ר"א בר יוסי אומר אשר לוא חומה אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן מאי טעמא דמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא דכתיב ויעשו בני הגולה השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי יהושע בן נון כן בני ישראל וגו' ותהי שמחה גדולה מאד אפשר בא דוד ולא עשו סוכות עד שבא עזרא אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע מה ביאתם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה ואומר והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה מקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך בחידוש כל דברים הללו אף ירושתך בחידוש כל דברים הללו ואידך דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה ואגין זכותא עליהו כי סוכה והיינו דקא קפיד קרא עילויה דיהושע דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא כתיב ישוע בשלמא משה לא בעא רחמי דלא הוה זכותא דארץ ישראל אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל אמאי לא ליבעי רחמי והא כתיב אשר ירשו אבותיך וירשתה הכי קאמר כיון דירשו אבותיך ירשת את

תהלים פרק יב

- (א) למנצח על השמינית מזמור לדוד:
- (ב) הושיעה ידוד כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם:
- (ג) שוא ידברו איש את רעהו שפת חלקות בלב ולב ידברו:
- (ד) יכרת ידוד כל שפתי חלקות לשון מדברת גדלות:
- (ה) אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו:

- (ו) משד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ידוד אשית בישע יפיח לו:
 (ז) אמרות ידוד אמרות טהרות כסף צרוף בעליל לארץ מזקק שבעתים:
 (ח) אתה ידוד תשמרם תצרנו מן הדור זו לעולם:
 (ט) סביב רשעים יתהלכון כרם זלות לבני אדם:

ספר נחמיה פרק ח

- (ב) ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל מאיש ועד אשה וכל מבין לשמע ביום אחד לחדש השביעי:
 (ג) ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים מן האור עד מחצית היום נגד האנשים והנשים והמבינים ואזני כל העם אל ספר התורה:
 (ד) ויעמד עזרא הספר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשם וחשבדנה זכריה משלם:
 (ה) ויפתח עזרא הספר לעיני כל העם כי מעל כל העם היה וכפתחו עמדו כל העם:
 (ו) ויברך עזרא את ידוד האלהים הגדול ויענו כל העם אמן אמן במעל ידיהם ויקדו וישתחוו לידוד אפים ארצה:
 (ז) וישוע ובני ושרביה ימין עקוב שבתי הודיה מעשיה קליטא עזריה יוזבד חנן פלאיה והלויים מבינים את העם לתורה והעם על עמדם:
 (ח) ויקראו בספר בתורת האלהים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא:
 (ט) ויאמר נחמיה הוא התרשתא ועזרא הכהן הספר והלויים המבינים את העם לכל העם היום קדש הוא לידוד אלהיכם אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה:

יחזקאל פרק יז

- (יא) ויהי דבר ידוד אלי לאמר:
 (יב) אמר נא לבית המרי הלא ידעתם מה אלה אמר הנה בא מלך בבל ירושלם ויקח את מלכה ואת שריה ויבא אותם אליו בבלה:
 (יג) ויקח מזרע המלוכה ויכרת אתו ברית ויבא אתו באלה ואת אילי הארץ לקח:
 (יד) להיות ממלכה שפלה לבלתי התנשא לשמר את בריתו לעמדה:
 (טו) וימרד בו לשלח מלאכיו מצרים לתת לו סוסים ועם רב היצלח הימלט העשה אלה והפר ברית ונמלט:
 (טז) חי אני נאם אדני ידוד אם לא במקום המלך הממליך אתו אשר בזה את אלתו ואשר הפר את בריתו אתו בתוך בבל ימות:
 (יז) ולא בחיל גדול ובקהל רב יעשה אותו פרעה במלחמה בשפך סללה ובבנות דיק להכרית נפשות רבות:
 (יח) ובזה אלה להפר ברית והנה נתן ידו וכל אלה עשה לא ימלט:
 (יט) לכן כה אמר אדני ידוד חי אני אם לא אלתי אשר בזה ובריתי אשר הפיר ונתתיו בראשו:
 (כ) ופרשתי עליו רשתי ונתפש במצודתי והביאותיהו בבלה ונשפטתי אתו שם מעלו אשר מעל בי:
 (כא) ואת כל מברחו {מברחיו} בכל אגפיו בחרב יפלו והנשארים לכל רוח יפרשו וידעתם כי אני ידוד דברתי:
 (כב) כה אמר אדני ידוד ולקחתי אני מצמרת הארז הרמה ונתתי מראש ינקותיו רך אקטף ושתלתי אני על הר גבה ותלול:

רש"י זכריה פרק ג פסוק ח

- (ח) אתה ורעך - חנניה מישאל ועזריה היו. אנשי מופת - גבריין כשרין למיעבד להון ניסין שאף להם נעשה נס. כי הנני מביא את עבדי צמח - כי עתה זרובבל פחת יהודה קטן בחצר המלך אני מצמיח לו גדולה ושם נתתיו לחן בעיני המלך למלאות שאלתו בבנין הבית והעיר כמו שמפורש בעזרא דברי נחמיה בן חכליה והוא זרובבל כדאמרינן בסנהדרין

אבן עזרא על זכריה פרק יא פסוק ז

- (ז) וארעה - הנה הטע' כי השם ירעה אותם עתה לפני בא עת עמידת החשמונים ועתה יספר דרך משל גם נכון הוא שקראן צאן ההרגה כי כן היו בגלותם אל בבל על כן יספר הרעות שעברו עליהם ועתה בשובם לירושלם ירעם וטעם לכן עניי הצאן בעבור שיש בצאן עניים הוצרכתי לקחת שני מקלות ואלה הם זרובבל פחת יהודה ונחמיה התרשתא וכתוב על נחמיה אחרי מות זרובבל גם אותי צוה להיות פחה בארץ יהודה וקראו נועם מגורת נעי' וחובלים מגורת תחבולות ונקראו מקלות ולא רועים כי לא היו מלכים והנה ארעה את הצאן בראשונה כי ישראל עם זרובבל באו וטעם וארעה את הצאן עד זמן ידוע שמתו שלשה רועים:

שגדלו בשם המפורש ורב מתנא אמר האל הגדול הגבור והנורא והא דרב מתנא מסייעא לדרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו לא אמר נורא אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה אמר רבי אלעזר מתוך שיודעין בהקדוש ברוך הוא שאמתי הוא לפיכך לא כיזבו בו: וקורא אחרי מות ואך בעשור:

מלבי"ם על נחמיה פרק א פסוק ב - חלק באור הענין

(ב-ג) ואשאלם - א] על היהודים - ב] על ירושלים - והשיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון כמו שפרש"י אך ממה שדייק הפליטה אשר נשאר - נראה שהיהודים ששבו ברשות כורש, ואח"כ ברשות ארתחששתא היה להם פחה מיוחד, [עזרא ה' י"ד], רק היהודים שהיו שם מקודם שהיו תחת פקודת פחות עבר הנהר [כמו שנראה לקמן ג' ז'] עליהם שאל, והם היו ברעה ובחרפה, שהפחות היו נוגשים אותם, ועז"א אשר נשאר, אבל היהודים אשר באו לשם מן השבי היה להם הפחה שלהם למגן ומחסה: לכאורה יש לשאול, מה ההבדל הגדול בין הערים המוקפות חומה לבין הפרוזות, הרי עם ישראל היה בגלות באותו הזמן, וממילא גם היהודים שבעיירות המוקפות חומה חששו מאויביהם הגויים, שחיו איתם בתוך הערים? על כך מתרץ הרמב"ן שבאותו זמן כבר נפקדו ישראל ברשיון כורש רוב העם עלה לארץ ישראל יחד עם אנשי כנסת הגדולה, וכבר חזרו והקימו להם יישובים וערים, שלא בתוך הגויים. לכן, ברור שיושבי הפרוזים חששו יותר מן האויבים מאשר היהודים שחיו בערים מוקפות חומה הוא מדייק שבאותה תקופה ארץ על כך מתרץ הרמב"ן שבאותו זמן כבר נפקדו ישראל ברשיון כורש רוב העם עלה לארץ ישראל יחד עם אנשי כנסת הגדולה, וכבר חזרו והקימו להם יישובים וערים, שלא בתוך הגויים. לכן, ברור שיושבי הפרוזים חששו יותר מן האויבים מאשר היהודים שחיו בערים מוקפות חומה דבריו של הרמב"ן הובאו על ידי הר"ן, שדחה אותם ורוב עם ישראל עדיין ישב בגלות - וממילא אי אפשר ישראל עדיין הייתה חרבה ברובה 10 לחלק באופן כזה בין הפרוזים לערים המוקפות חומה, שאף יושביהן חששו באותה מידה מן הגויים שלצידם. לכן מסביר הר"ן באופן אחר, שסיבת החילוק בין י"ד לט"ו היא העובדה ההיסטורית שהיהודים היושבים בפרוזים נחו מאויביהם בי"ד אדר, ואילו יהודי שושן הבירה נחו בחמישה עשר - ולכן נקבע לכל אחת משתי הקבוצות לחגוג בתאריך בו אמנם, לפי זה היה צריך לקבוע את גדר המוקפות חומה על פי מה היתה המנוחה שלה 11 שהיה בזמן הנס בשושן, ולא בזמן יהושע בן נון, אך כפי שאמרו חז"ל בירושלמי: "חלקו

מסכת מגילה דף יג/ב

ולמלך אין שוה להניחם דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן חובטו בקרקע ואינו שותהו אם על המלך טוב יכתב לאבדם